

טועמיה - חיים

לחיות עם הזמן בשבת קודש

ערב ש"ק פ' וישב תשפ"ג

הרב **מרדכי אלון שליט"א**

נכתב ונערך משמיעה ע"י תלמידים - לא מוגה

זמני כניסת ויציאת השבת:

יורשלים - 15:57 | 17:17

תל אביב - 16:18 | 17:18

חיפה - 16:06 | 17:16

טבריה ומגדל - 16:12 | 17:14

באר שבע - 16:20 | 17:20

לבן כהכנה לפנימיות של עשו

מהו העניין המיוחד של חנוכה שהוא נשאר לדורות, וכמו שרש"י במקום מדגיש -

על איזה נס קבעוה.

כלומר, אם הסיפור הוא שקבעו אותם על נס המלחמה, אז מדוע שאר האירועים הגדולים שמופיעים במגילת תענית, התבטלו. בהמשך עוד נחזור לענייני החנוכה אך בינתיים כבר הבנו שהנס שהפך את חנוכה למה שהוא איננו נס המלחמה הגדול והעצום (שעליו אנו אומרים את 'על הניסים' בברכת המזון ובתפילת העמידה) אלא נס פך השמן. וצריך להבין את עניין החנוכה אף יותר שכן הוא החג היחיד שאיננו מופיע שכתבי הקדש. אפילו פורים מופיע במגילת אסתר שהיא חלק מכ"ד כתבי הקודש (התנ"ך), ואילו חנוכה הוא הראשון שהוא על-פה לגמרי.

"יש חנוכה אחרת שיש בה הדלקת נרות"

בחג החנוכה אנו קוראים בקריאת התורה בכל יום את קרבנות הנשיאים שהובאו לחנוכה המזבח שהיה במשכן במדבר. בסוף שנים עשר קרבנות הנשיאים, ביום השמיני של חנוכה, אנו נקרא את סיכום חנוכה המזבח ונסיים את הכל בפסוקים הפותחים את פרשת בהעלותך -

וַיִּדְבֹר ה' אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל-אַהֲרֹן וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּהַעֲלֹתְךָ אֶת-הַנֵּרוֹת אֶל-מֹזֶל פְּנֵי הַמְּנוֹרָה יֵאָירוּ שִׁבְעַת הַנֵּרוֹת. וַיַּעַשׂ כֵּן אַהֲרֹן... (במדבר, ח', א'-ג')

על הפסוקים הללו, אומר הרמב"ן -

למה נסמכה פרשת מנורה לחנכת הנשיאים? לפי שכשראה אהרן חנוכה הנשיאים, חלשה דעתו שלא היה עמהם בחנוכה, לא הוא ולא שבטו; אמר לו הקב"ה: חיך, שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות בקר וערב, לשון רש"י ממדרש אגדה. ולא נתברר לי, למה ניחמו בהדלקת הנרות, ולא ניחמו בקטורת בקר וערב, ששיבחו בו הכתוב (דברים לג י'): "ישימו קטורה באפך", ובכל הקרבנות, ובמנחת חביתין, ובעבודת יום הכפורים שאינה כשרה אלא בו, ונכנס לפני ולפנים, ושהוא קדוש ה' עומד בהיכלו לשרתו ולברך בשמו, ושבטו כלו משרתי אלהינו? ועוד: מה טעם לחלישות הדעת הזו? והלא קרבנו גדול משל נשיאים, שהקריב בימים ההם קרבנות הרבה כל

מאי חנוכה

נדמה שפרשיות ההכנה לחנוכה, שנקראות מתחילת חודש כסלו, הן קבועות - ו'יצא', ו'ישלח' ו-'וישב'. בפרשות הללו נולד עם ישראל. אנו בדרכנו, רגילים להתכונן לכל אירוע, לחג ולהארה שלו, והדרך הנכונה ביותר היא לראות הכל דרך הפרשות, וכך ננסה גם הפעם להתכונן קמעא לחג החנוכה הבעל"ט מתוך הפרשיות שלנו.

חז"ל אומרים -

מאי חנוכה? דתנו רבנן בכ"ה בכסליו יומי דחנוכה תמניא אינון דלא למספד בהון ודלא להתענות בהון, שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל השמנים שבהיכל. וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא מצאו אלא פך אחד של שמן שהיה מונח בחותמו של כהן גדול ולא היה בו אלא להדליק יום אחד נעשה בו נס והדליקו ממנו שמונה ימים. לשנה אחרת קבעום ועשאום ימים טובים בהלל והודאה.

(שבת, כ"א:)

שאלת הגמרא תמוהה (האם חז"ל לא ידעו מהו חג החנוכה?), והתשובה תמוהה לא פחות. ראשית הגמרא לא מזכירה את הנס שאירע בימים ההם אלא היא מביאה את הברייתא ממגילת תענית שקובעת שאין מספידים ואין מתענים בהם, בדומה לימים רבים נוספים שמופיעים במגילה אך רובם ככולם בטלו (עם חורבן הבית השני), למעט החנוכה - וזה כנראה מה שהגמרא רוצה להדגיש. איך חנוכה הצליח להשתמר בניגוד לימים האחרים שבטלו.

הגמרא ממשיכה ואומרת שמעבר לסיפור הניצחון ההיסטורי שהיה בזמן בית שני, ושכמותו היו עוד ימי ניצחון לאורך תקופת הבית השני (היום בו ניצחו בבית שאן, יום ניקטור, הניצחון במצודת החקרא), הרי שבחנוכה היה דבר נוסף - מציאת פך השמן שהדליקו ממנו שמונה ימים. והסוד של הגמרא מופיע בסוף - "לשנה אחרת קבעום ועשאום..." - שבניגוד ליתר הימים המופיעים במגילת תענית שאינם טעונים הלל ולא נקראים ימים טובים אלא רק שאסור להתענות ולהספיד בהם, הרי שחנוכה קיבל משמעות אחרת והיא תוצאה של נס פך השמן שהפך את הימים לימי הלל והודאה, ולכן הם לא בטלו. מכאן נלמד שזו אף היתה שאלת הגמרא בתחילה "מאי חנוכה" -

נראות כשתי פרשיות נפרדות לגמרי - אנחנו לא היינו מסוגלים להגיע לפגישה עם עשו מבלי עשרים השנים אצל לבן, ואף עשו לא היה מגיע למקום שהוא הגיע ללא הפעולות שעושים יעקב ובניו, בבית לבן ובחן. רק אחרי הפגישה עם לבן ובעקבותיה הפגישה עם עשו, אחרי שהתמודדנו עם קליפת לבן וקליפת עשו, אנחנו עוברים להתמודד עם קליפת שכם. שכם היא כותל המזרח של עמי הכנעני והפריזי -

... עֲכָרְתֶּם אִתִּי לְהַבְאִישְׁנִי בְּיֹשֶׁב הָאָרֶץ בְּכַנְעַנִי וּבְפָרְזִי...
(בראשית ל"ד, ל')

ואחרי מעשה שכם מופיע -

וַיִּסְעוּ וַיְהִי חֶתֶת אֱלֹהִים עֲלֵיהֶם אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרָי בְּנֵי יַעֲקֹב. (שם ל"ה, ה')

ואז, אחרי הפגישה עם שכם, מסתבר בפרשת השבוע שלנו 'וישב', שכל זה לא היה אלא הכנה לפגישה עם מצרים -

וַיֹּסֶף הַיֹּרֵד מִצְרַיִם וַיִּקְנֶהוּ פּוֹטִיפָר סָרִיס פְּרֹעֶה שֶׁר הַטְּבָחִים אִישׁ מִצְרַיִי מִיַּד הַיִּשְׁמַעְאֵלִים... (שם ל"ט, א')

ויוסף, שהוא בעצם בפעם הראשונה איננו אחד מהאבות אלא אחד מהבנים, מאיתנו, הולך להתמודד בהתמודדות של האבות עם הגלות. אברהם ירד למצרים, יעקב ירד למצרים והנה גם יוסף יורד למצרים ומכין את הקרקע עבורנו בירידה הזו. עוד מעט נראה איך גם יוסף עובר את כל השלבים של 'יוצא-וישלח-וישב'.

מצוות שמרוממות אל מעל הטבע

בואו נסביר את הכל מההתחלה, ובביאור נרחב יותר; כשיעקב שולח "מלאכים אל עשו אחיו ארצה שעיר שדה אדום" (ל"ב, ב'), הוא אומר לו "עם לבן גרתי ואחר עד עתה" (ל"ב, ה'). רש"י מעיר שתי הערות, ועל אף אחת מהן הוא לא אומר שהיא מדרש אלא כפשוטו. ראשית הוא מעיר על עצם שליחת המלאכים לעשו -

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים. מְלָאכִים מְמַשׁ. (שם ב')

ההמשך נראה גם הוא תמוה, כי כמו שיעקב ידע לשלוח מלאכים בדיוק אל המקום שבו עשו נמצא, כך מן הסתם עשו ידע בדיוק היכן היה יעקב בעשרים השנים האחרונות.¹ היה לו מודיעין מדויק על יעקב, לפחות כמו שהיה ליעקב עליו. לכן מבאר רש"י כדלקמן -

גִּרְתִּי. לֹא נַעֲשִׂיתִי שֶׁר וְחֻשׁוֹב אֶלָּא גַר. אֵינְךָ כְּדַאי לְשַׁנּוֹא אוֹתִי עַל בְּרִפְתְּ אֲבִיךָ שְׁבַרְכְּנִי "הוֹה גְּבִיר לְאֲחִיךָ" (לעיל כו, כט), שְׁהָרִי לֹא נִתְקַיְמָה בִּי. דָּבָר אַחֲרֵי: "גִּרְתִּי" בְּגִימְטְרִיא שֵׁשׁ מֵאוֹת וְשְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה (תרי"ג). כְּלוֹמֵר: עִם לְבָן הָרִשָּׁע גִּרְתִּי, וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וְשְׁלוֹשׁ עֶשְׂרֵה מֵצוֹת שְׁמֵרְתִי, וְלֹא לְמַדְתִּי מִמַּעֲשֵׂי הָרָעִים. (שם ה')

רש"י מביא שני פירושים. לפי הפירוש הראשון יעקב מנסה להוריד פרופיל - 'אני עדיין גר. למרות הברכות של אבא

ימי המלואים! ואם תאמר שהיו חובה ונצטוו בהם, וחלשה דעתו על שלא הקריב נדבה כמוהם לחנכת המזבח - גם הדלקת הנרות שנחמו בה חובה ונצטוו עליה!

הרמב"ן שואל - מדוע חלשה דעתו של אהרן, הרי הוא זה שמקריב את הקרבנות של כל הנשיאים! ואם כבר חלשה דעתו - מדוע מנחמים אותו בנרות ולא עם קטורת למשל, בעבודת יוה"כ או בדברים אחרים. ועוד, מה שאמרת שהקרבנות שמביאים הנשיאים קיימים רק כל עוד בית המקדש קיים, אבל הנרות לעולם הם נוהגים - הרי שזה לא נכון, כי אם אין בית מקדש אז גם אין מנורה להדליק.

ולכן הוא ממשיך ואומר שלא הבנו את דברי המדרש -

אבל ענין ההגדה הזו, לדרוש רמז מן הפרשה על חנוכה של נרות שהיתה בבית שני על ידי אהרן ובניו, רצוני לומר חשמונאי כהן גדול ובניו. ובלשון הזה מצאתיה במגלת סתרים לרבינו נסים, שהזכיר האגדה הזו ואמר: "ראיתי במדרש, כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי וכו', אמר לו הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו - יש חנכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנכה שקרויה על שמם, והיא חנכת בני חשמונאי, ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת חנכת המזבח", עד כאן לשונו.

וראיתי עוד ב"ילמדנו" (תנחומא בהעלותך ה), וכן במדבר רבה טו ו: "אמר לו הקב"ה למשה: לך אמור לאהרן אל תתירא, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שביית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו - וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם". והנה, דבר ידוע שכשאין בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנכת חשמונאי, שהיא נוהגת אף לאחר החורבן בגלותנו... (רמב"ן, שם ח' ב')

בלשון אחרת, "בהעלותך את הנרות" הכוונה היא לכל אחד מאיתנו בביתו שמקים מקדש קטן ומדליק שם את הנרות. "שלך גדולה משלהם" כי זה יתקיים גם בגלות ובחושך, כשאין בית מקדש ואין קרבנות - יש רק נרות. זו החנוכה עליה רמז הקב"ה למשה לומר לאהרן.

להתמודד עם הקליפות

עוד מעט נחזור לחנוכה אך את כל הלימוד שלנו אני מבקש להתחיל מהפרשיות שלנו. בפרשת 'יוצא' יוצא יעקב אבינו להתמודדות של עשרים שנה מול לבן הארמי, וכל אחד מאיתנו צריך לעבור את הפרשה הזו, את ה'יוצא' הזה, בעצמו, כמו שאנחנו אומרים בהגדה של פסח "צא ולמד מה ביקש לבן הארמי לעשות".

אחרי הפגישה שלנו עם לבן, על כל מה שהוא מבטא, ורק אחריה, אנחנו הופכים להיות כשירים עם עשו. למרות שאלו

¹ או שלשים וארבע השנים, אם מחשיבים את השנים שהוא היה אצל שם ועבר.

הָלוֹא נִכְרִיּוֹת נִחְשָׁבְנוּ לָךְ כִּי מִכְרָנוּ וַיֵּאָכֵל גְּסֵאָכֹל אֶת־
כִּסְפֵּנוּ. (שם ט"ו)

אבל הוא באמת באמת משדר קוסמופוליטיות. 'למה אתה הולך, יעקב? לאן? - לאינתיפאדה עם שכם? למלחמות עם הכנעני והפריזי?'

צריך להבין לעומק את האיום הקוסמופוליטי הזה מצד לבן. זה אויב שאינו מוגבל במקום כזה או אחר - הוא שייך לכל המציאויות. הוא מלווה אותנו כל רגע ורגע -

צֵא וּלְמַד מֵהַ בְּקֶשׁ לְבֶן הָאֲרָמִי לַעֲשׂוֹת לַיַּעֲקֹב אָבִינוּ, שְׁפָרְעָה
לֹא גָזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים וְלְבֶן בְּקֶשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל. שְׁנֵאָמַר
"אֲרָמִי אֵבֶד אָבִי... (הגדה של פסח)

ושואל על זה המהר"ל - מדוע לא כתוב 'ארמי איבד' בעבר, או 'ארמי מאבד'? והוא עונה - כי זה הווה מתמשך. אין שניה שהוא לא עוסק בזה. זו המהות שלו! אין לו מקום, אין לו שטח - הוא כל הזמן פה. לבן. לימים זו תהיה יוון אבל כל נקדים את המאוחר.

לבן הזה, שהוא הסבא של כולנו, נוגע בנקודה שהכי מתאימה ונוגעת לנו, שהרי גם הנביא אומר כי לעתיד לבוא כל מה שיהיה הוא שנקים מקדש שימש כ-"בית תפילה לכל העמים", לעולם שכולו מאמין.

היבדלות לפני ההתאחדות

האנטיתזה של לבן אלו המצוות - אסור, מותר, טמא, טהור. לבן יזוהה בעתיד עם בלעם, ולפי חז"ל אין אלו שני אנשים אלא "הוא לבן הוא בלעם". בלעם גם הוא בא מארם, גם הוא בלי עם (בל-עם), וכוחו הוא אחד - לקלל את המצוות שאנחנו עושים - "מי מנה עפר יעקב", 'כמה מצוות הם עושים'. "מה טובות אהליך יעקב" - הרי כידוע כל הברכות שהוא אמר הוא רצה לקלל אותן, היינו שהוא רצה לנתק את האוהלים המפרידים בין המשפחות, שכולנו נהיה יחד, בלי גבולות, באותו מגרש, כל העמים. וכאשר זה לא מצליח לו הוא מושיב בעצתו המפורסמת את בנות מואב בשיטים ובני ישראל מתחילים לזנות אל בנות מואב.

שמעון שבפרשת וישלח הולך ולוחם, "הכזונה יעשה את אחותנו", הוא האתגר של בלעם - 'אני אראה לכם', אומר כביכול לבן, 'שאפילו נשיא שבט שמעון זונה עם כזבי בת צור - פתח אהל מועד'. אין מקום קדוש, אין עם קדוש, אין הבדלה, אין צורך במצוות. העולם כולו לבן.

לבן איננו פרעה. פרעה הוא הנציג האוטנטי של בני חם (מצרים), כנען וכו' - בני חם), והוא "גוזר על הזכרים". כאשר גוזרים, למדנו כבר יותר מפעם, יש הרבה לכלוך ודם, הרבה מרור. לעומתו, לבן פשוט עוקר את הכל. 'נשיקות וחיבוקים'. בעקירה אין לכלוך. אף אחד לא ראה שהיה פה משהו - פשוט ניקו את השטח. "צא ולמד" - נצא קצת לעולם ונראה איך "ארמי אובד

נשארתי גר, נשארתי לא חשוב'. לפי הפירוש השני, מה שאומר יעקב לעשו בעומק הוא - 'אחי, אני הייתי אצל לבן ושם הפכתי את כל המציאות כולה ע"י שמירת תרי"ג המצוות.² ומהמצוות הללו ששמרתי אותן, מהמעשים הטובים שעשיתי ומה-'לא תעשה' שזוהרתי שלא לעשות, התרוממתי מעל הטבע ונבראו מהן מלאכים - ממש'. איך אומרים דרשנים? - 'כל העושה מצווה קונה לו פרקליט, מלאך' (ע"פ אבות ד', י"א), ואת המלאכים הללו אני שולח אליך, או יותר נכון - לפניך.

אנחנו נצטרך להבין למה דווקא אצל לבן זהו המקום שבו צריך להתהוות עם ישראל והמציאות הזו שנקראת "תרי"ג מצוות שמרתי", אבל בכל מקרה, התהליך הזה שעובר יעקב אצל לבן משנה את העולם כולו. בראש ובראשונה זה משנה את יעקב ואת בניו - 'ויבוא יעקב שלם', שרק אז הוא הופך ונהיה שלם. זהו יעקב שבתחילת הדרך רואה בחלומו מלאכים עולים ויורדים בסולם, ומסיים את עשרים השנים הללו במילים -

וַיֵּאמֶר יַעֲקֹב כְּאֲשֶׁר רָאִים מִתְּנֵה אֱלֹהִים זֶה וַיִּקְרָא שְׁמֵי־הַמְּקוֹם
הַהוּא מִתְּנַיִם. (ל"ב, ג')

ואותם הוא שולח - מלאכים ממש. המלאכים מפסיקים להיות חלומות. מלאכים שנוצרים מהמצוות שאני פועל בהן, ומה שעובר יעקב בפרשת ויצא הוא נתינת הכח לכל אחד מאיתנו לרומם את העולם ע"י תורה ומצוות, מצות עשה ומצוות לא תעשה, כמו שאומרים חז"ל -

יֵשֵׁב וְלֹא עֵבֶר עֲבִירָה נֹתְנִים לוֹ שֶׁכֶר כְּעוֹשֵׂה מְצוּהָ. (קידושין
ל"ט:)

אם הוא נשך את שפתיו, התגבר על הטבע שלו, בחר בבחירה החופשית שלו - אין אף מלאך שיכול לעשות את זה מתוך בחירה. והתהליך הזה מתהווה דווקא בחרון, מקום של חרון אף, אצל לבן.

הקוסמופוליטיות של לבן

בואו ננתח לרגע מיהו עשו ומהו עשו. לבן איננו מלכות, הוא לא אומה, אין 'אלופי לבן', אין ארץ לבן. לעומת זאת עשו הוא מלכות. מעשו יוצאים רומי מצד אחד ועמלק מצד אחר. עשו הוא בנם של יצחק ורבקה וגם לבן הוא משפחה שלנו - אנחנו הנכדים שלו. לבן הוא קוסמופוליטי, כמו הצבע הלבן שכולל בתוכו את כל הצבעים ומכיל ומשקף את כולם (בניגוד לשחור שבוולע את כל הצבעים). לבן פוגע בנקודה הקשה ביותר שלנו - הוא איננו אויב רשמי. באופן רשמי הוא חבר ויש לו רק טענה אחת, כעס אחד על יעקב -

לְמָה נִחְבַּאתָ לְבָרְחָה... וְלֹא נִטְשָׁתָנִי לְנִשְׁק לְבָנִי וְלְכַנְתִּי.. (שם
ל"א, כ"ז-כ"ח)

'כמה אני אוהב אותם', כלומר אותנו. אגב, הבנות שלו אינן שותפות לתחושת האהבה הזו של אביהן. כאשר יעקב קורא להן השדה אל צאנו הן אומרות -

² וצריך להבין את המושג הזה של שמירת תרי"ג מצוות, שהרי אין אדם אחד שיכול לקיים את כל התרי"ג - יש מצוות לכהן, יש למלך, יש לנשים וכו'.

- דרך המצוות, דרך "בית יעקב לנו ונלכה", דרך ההגדרה של "כי נכסוף נכספת לבית אביך". צריכים לעבור את לבן, את חרן - ושם להגיע ל"תרי"ג מצוות שמרתי'. כך אתה נשאר גר בעולם הלבני ואז אתה יכול לשלוח דווקא מהמציאות הזו שאתה מייצר, דווקא מהעולם הלבני - מלאכים של ממש.

זה לא ישנה רק אותך. חז"ל מבארים על הפסוק "ויבא יעקב שלם" שהוא השלים את כל העולם לה' ית'. הכל עולה למעלה. הוא חלם בבית לבן לא על מלאכים אלא על עקודים, נקודים וברודים, על עיזים ותיישים, והכל עולה למעלה - 'אני פועל פה, אני כביכול פרופ' לגנטיקה - והקב"ה מזיז את הכל מפה לשם'. ולא רק עליו ועל בניו הוא משפיע אלא גם על עשו, כי כאשר הוא שולח את השליחים לקראת המפגש איתו, והזהר"ק מתאר את כל הערמה והתחבולה - לשלוח עוד נקודה ועוד נקודה - עד שהוא מגיע ל-'לפניו' של עשו, לפנימיות שלו, הרי שבפועל אכן זה משפיע על עשו - "וישקהו", וכפי שרש"י מסביר שם שהיה זה בכל לבו.³

יעקב משנה את עשו

בואו נראה דבר פשוט. אנחנו זוכרים את המדרש שמביא רש"י בפרשת וישלח, על כך שיעקב נענש על שנעל את דינה בתיבה? -

ואת אחד עשר ילדיו. ודינה היכן היתה? נתנה בתיבה ונעל בפניה שלא יתן בה עשו עיניו, ולכך נענש יעקב שמנעה מאחיו, שמא תחזירנו למוטב, ונפלה ביד שכם. (רש"י בראשית ל"ב, כ"ג)

לעומת זאת, במקום אחר מסביר רש"י את עיניה הרכות של לאה -

רכות. שהיתה סבורה לעלות בגורלו של עשו ובכתה, שהיו הכל אומרים, שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן, הגדולה לגדול והקטנה לקטן. (שם כ"ט, י"ז)

כלומר כאן זה מופיע בשבחה של לאה. לכאורה, מה הבעיה שהיא תיפול בגורלו של עשו ותחזיר אותו בתשובה? ואי אפשר לטעון שדינה הייתה יכולה מה שלא היתה יכולה אמה. אלא שעשו של לפני עשרים שנה איננו עשו של עכשיו. מה קרה בעשרים השנה הללו? - המצוות שאני ואבא יעקב שמרנו בחרן שינו את האנרגיות העשויות. עשו נמצא בסיטואציה עכשיו שאפילו דינה, בתה של לאה, יכולה להחזיר אותו בתשובה, ויעקב בענוותנותו ובפחדו שמא יגרום החטא - חושש, ואז היא נופלת אצל שכם. גם זה לא נורא - זו הקליפה הבאה, שממנה אומרים חז"ל תבוא אסנת, והיא כבר תיפגש עם יוסף.

אין אפשרות לרכך את העשויות אלא אם אתה עובר את הלבניות. אגיד דבר שמופיע בספרים והוא מפחיד - שבט אחד בלבד לא עבר אצל לבן - בנימין, שנולד כבר בארץ, והוא השבט היחיד שבקשו להוציא אותו מקהל ה'.⁴ אפילו את שמעון לא

אבי", בוא נלמד את סוגיות ההתבוללות של אחינו בשרנו, של האחים והאחיות שלנו, של בני הדודים שלנו. "הבנות בנותי, הבנים בני, הצאן צאני".

איך הזכרנו לאחרונה? -

סטרא אחרא שרי בחיבורא וסיים בפירודא, וסטרא דקדושה שרי בפירודא וסיים בחיבורא. (שמונה קבצים למן הראי"ה קוק, ה', קע"ז, ע"פ הזה"ק)

סטרא דקדושה פועל הפוך כי הוא בא ואומר - 'אני יודע שאתה והמיטה מחוברים עכשיו, אבל קום, תתגבר כארי, תיבדל מהמציאות הקודמת. תתנער, תנשוך שפתיים. תבחין - יש פה חושך או אור? ישראל או העמים? קודש או חול? יש מציאות שצריך לקיים ולשמר'. 'עם לבן גרתי ותרי"ג מצוות שמרתי'.

אני לא יודע אם שמנו פעם לב לגודל הנס של פרשת ויצא. יש שם דבר שהתרחש רק שם ומשם אילך אנחנו מחכים שזה יהיה בגאולה העתידה - כל השבטים עוברים אצל לבן, ואף אחד לא נשאר שם. זה המושג העמוק של "מיטתו שלמה" של יעקב אבינו. ואל תגידו 'טוב, הם היו ילדים', שכן חודשיים לאחר מכן, שמעון ולוי, הילדים האלה, ניהלו את המלחמה בשכם. אלו מושגים אחרים מהגילאים שאנחנו מכירים מימינו.

רחל גונבת את תרפים כדי שאביה לא ייכשל בעבודה זרה. הוא לא כופר, לבן, אדרבה - הוא מנחש, יש אצלו אלוקות, "ויברכני ה' בגללך", "מה יצא הדבר", הוא לגמרי בתוך הראיה האמונית. אבל טענתו היא - 'למה ארץ ישראל? ולמה מצוות? ולמה הבדלות? ומה זה משנה בעצם אם אני נותן לך את רחל או את לאה?'. בסופו של דבר זה נובע מהמקור שלנו - כי באמת הוא צודק. צריך גם את רחל וגם את לאה. לבן הוא שליח. הוא לוקח אותנו אל המקום שבסופו של דבר נגיע אל "ביתו בית תפילה יקרא לכל העמים", אבל הדרך לשם עוברת דרך הטרגדיות הקשות ביותר שיש.

לבן משנה את יעקב

מה שקורה ליעקב אצל לבן בחרן מכין אותנו ואת יעקב אל הפגישה עם האויב האולטימטיבי הבא - עשו. עשו הוא כל מה שהפוך מלבן. ראשית כל הוא אָדום. "עשו הוא אָדום" (בראשית ל"ו, ח'). עשו הוא מלך, הוא ממליך מלכים ויש לו אלופים, הוא מדינאי, והשאיפות המציאותיות-לאומיות שלו מופיעות כבר בהריון שלו כשהוא בבטנה של רבקה - 'לא רק שני גויים בבטןך אלא שני לאומים ממעיך יפרדו', אומר לה הקב"ה. הוא לאום. לבן איננו לאום ולכן שולח אברהם את אליעזר ובהמשך יצחק את יעקב לקחת מבנות לבן כי אצל לבן קיים היסוד שממנו יהיה 'בית תפילה לכל העמים', אבל רק אם נדע שאם לא ניבדל, אם לא נקיים את המצוות, אם לא נקים גל-עד בינו לבינו - אנחנו נעלם. אנחנו צריכים את הכוח הזה אבל אנחנו חייבים לעשות לו סובלימציה מכאן ועד למאה ושמונים מעלות

⁴ אחרי מעשה פילגש בגבעה.

³ בניגוד למדרש שאנחנו זוכרים מהגן - "ר' ינאי אומר: מלמד שלא ביקש לנשקו אלא לנשכו, ונעשה צוארו של שיש וקהו שניו של אותו רשע" (ילקו"ש, שם).

ושימו לב, זה געוואלד - מי הביא לפה את עשו, את רומי? אנחנו, הנינים והנכדים של החשמונאים והמכבים, היינו אלו שהביאו לפה את רומי ככח נגדי מול היוונים, ולאחר מכן במלחמת אחים בין הורקנוס ואריסטובולוס, יביאו את פומפיוס הרומאי, ואחריו את הורדוס ואת רומא. וכפי שההלניזם זה "מייד אין יזראל", כך גם רומא היא "מייד אין יזראל". והיכולת להתמודד עם רומא, עם עשו, עם העמלק העשוי - חייבת לעבור דרך 'מאי חנוכה', דרך המלחמה ביוון.

אם תשאלו אותי מהי חנוכה אגיד דבר שאולי יישמע קשה; אדרבה, אם יש אירוע אחד במגילת תענית שההיגיון היה שלא נחגוג אותו - זה חנוכה. אין שום בעיה לחגוג את יום ניקנור או כל יום אחר, אבל חנוכה, בסופו של דבר - אחרי שבעים-שמונים שנה, בא ינאי המלך, נינם של החשמונאי, ותולה שמונים תלמידי חכמים ביום אחד! הוא ובניו ואחיו ואחיותיו - הדברים מזעזעים - עד שמגיעים להורדוס. 'תראו מה היו התוצאות של ממלכת חשמונאי!'

מלכות תורה שבעל פה

מה שעשתה ממלכת חשמונאי, זה געוואלד, היה תורה שבעל פה. חז"ל שם בגמרא שואלים מיד בהמשך הסוגיה מה מברכים על נר חנוכה, ועונים -

מאי מברך? מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של חנוכה. והיכן צונו? רב אייא אמר (דברים יז, יא) מ'לא תסור'. רב נחמיה אמר (דברים לב, ז) 'שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך'. (שבת כ"ג.)

זוהי תחילתה של תורה שבעל פה. יוסי בן יעזר איש צרדה ויוסי בן יוחנן איש ירושלים, הזוגות - זה מקביל למתתיהו. כל תורה שבעל פה מתחילה שם, והיא יודעת בדיוק מה זו יוון, והיא אומרת "עם לבן גרתי ותרו"ג מצות שמרתי". היא מייצרת מציאות שדווקא בלבן, דווקא בחרן, דווקא באוניברסליות הזו, נוצרת מציאות של מצוות, תורה ומצוות, וזה יהיה הכח לעמוד מול עשו - שיווצר ע"י הנפילה, אבל מול זה, זה יהיה כוחנו.

עכשיו אנחנו מגיעים אל יוסף. יוסף הצדיק הוא הדמות האולטימטיבית שעוברת את כל התהליך הזה. כל מה שעברנו ב'יוצא' וב-'וישלח' אצל האבות - עכשיו נעבור אותו אצל יוסף, אצל הבנים, ויוסף הוא מכין הקרקע.

עברי אנכי!

על הפסוק החותם את ספר בראשית -

.. וַיַּחַנְטוּ אֹתוֹ וַיִּישָׂם בְּאֶרֶץ כְּמִצְרַיִם. (ל, כ"ו)

שואל הרבי מליובאוויטש זיע"א - תגידו, אי אפשר לסיים בטוב? למה מסיימים את הספר במותו של יוסף ובזה ששמים אותו בארון - במצרים? למה אין על קבורתו, אולי כמו האבות - שנקבר במערת המכפלה או בקבר יוסף? הרי זו הגלות - ככה מסיימים את ספר בראשית?

רצו להוציא. לבן לקח את שמעון והפך אותו לאתגר שלו - הוא יביא את זמרי לכזבי. אצל לבן הוא עובר לאן שהוא עובר.

חנוכה - בזכות אנטיכוס

מורי ורבותי, האם אנחנו באמת יודעים מה זה חנוכה? בואו ונחזיק טובה לרשע גדול אחד, אנטיכוס אפיפנס ימ"ש, שאף שהילדים ואנו שורפים אותו (ונמשיך בכך) גם נחזיק לו טובה; הוא זה שהציל אותנו. מבחינת ההלניזם, מבחינת יוון, אנטיכוס היה טעות, תאונה. הוא היה מנהיג מופרע, לא מתורבת, שעצבן את היהודים - ובזכות זה מרדנו. נתאר לעצמנו, אלמלי הוא - לא היינו מורדים, יוון היתה ממשיכה לבלול את כולנו ולא היה נשאר ח"ו זכר מעם ישראל. יוון איננה מבקשת להרוג אלא לעקור את הכל. ההלניזם, שמתחיל אצל אלכסנדר מוקדון ואצל תלמי המלך, יודע לבוא לארץ ישראל ולהפוך את היהודים שויבילו הם עצמם את התהליך הזה - 'הם מבינים בקוסמופוליטיות. 50% מהגנטיקה שלהם באה מלבן, הם אוניברסליים'. הלניזם זו התבוללות. זה חתונות אצולה של אחרוני מלכי פרס עם מוקדון ויוון, ויש רק גורם אחד שמפריע לרעיון הזה להתגשם במלואו - הגורם היעקבי. 'כשנצליח לטשטש אותו ולהפוך אותו ללבן - גם הוא ישקף את כל הצבעים והכל יהיה מצוין!'

יוון לא רוצה להחריב ח"ו את המקדש. היא איננה פרס. היא נאורה, מתקדמת. היא רק רוצה שבצמוד למקדש יוקם גימנסיון ושילמדו שם את תוכנית הליב"ה הזו. שם נשלב לימודי אתלטיקה, שם נבנה איצטדיון, תיאטרון, נעשה סימפוזיונים, וגם ניתן לחכמי ישראל, הסנהדרין,⁵ את מקומם ואת כבודם. לא נהרוס את המקדש אלא רק נטמא בו את כל השמנים.

חשבתי לעצמי - איך בעצם מטמאים שמנים? נרות החנוכה הם אור שאין לנו רשות להשתמש בו. לכאורה זה תרתי דסתרי. איך אפשר שיהיה אור בלי להשתמש בו? כל מהות האור היא להאיר. אלא - זהו אור אינסוף.⁶ והאור הזה, לא הניצחון הפיסי על יוון (ולא בגלל שהוא לא חשוב, אלא בגלל שההיסטוריה שלנו מלאה בימים כאלו), הוא ההבנה שאנחנו לוחמים ברעיון היווני, ושאצלנו האור הפונקציונלי של יוון הוא החושך, והמלחמה של האור אינסוף באור הפונקציונלי היא מלחמת בני אור בבני חושך, כי האור הפונקציונלי הזה מופיע על בסיס חשיכה. "יש חנוכה אחרת שעתידיים בניך לעשות. היא תאיר גם בגלות" - אין עוד חג כמו חנוכה, שהיה אמור להיות חג ארץ-ישראלי - כבשנו את ירושלים, שחררנו את מצודת החקרא, בית שאן, מצודת העיר ועוד ועוד, ודווקא הוא הפך להיות חג של חנוכה עם נרות או שמן שיהודים מדליקים כבר כמעט אלפיים מאתיים שנה בכל גטו, בכל חור בעולם. חג שבו הפירסומי ניסא הוא הכח שלי לפרסם לעצמי שרק אם אנצח את יוון אוכל להיפגש עם עשו.

⁶ אינסוף בגימטריה או"ר.

⁵ 'איצטדיון', 'גימנסיון', 'סימפוזיון', 'אתלטיקה', ואפילו 'סנהדרין' - כולו, ועוד מילים רבות אחרות שנכנסו לשפה העברית, הן מילים יוניות.

ממש בתחילת הנשיאות שלו, לפני למעלה משישים שנה. הוא שלח אז שני סוגי שלוחים - אלו שנשלחו למרוקו, שעליהם אומרים שזו היתה העבודה הקלה, ואלו שנשלחו לערים באמריקה של לפני שישים שנה, ששם לא היה להם שום קשר שום זיקה לידישקייט, לאוניברסיטאות. את ר' משה יצחק הוא שלח לניו-הייבן שבקונטיקט - זה לא היה חרן אלא מאה ק"מ שמאלה משם. לא היה שם כלום מבחינת יהדות. פעם אחת הוא שלח מכתב לרבי וכתב שם שהוא חייב עזרה. הוא חייב שמישהו יבוא יעזור לו. והרבי עונה לו באיגרת -

טרם יקראו ואני אענה. מכבר עשיתי כעצתו ונשלח לשם הר"ר משה יצחק שי' הכט - וכנראה ממכתבו זה ומהקודמו עדיין אינו מכירו ואת הכוחות שניתנו להנ"ל, ועל כל פנים ישתדלו להכירו עתה, ותיכף ומיד ישתנה הכל: המצב רוח, הבטחון בהשם, השמחה היום יומית וכו'.

בעברית אחרת, אם היית יודע מה כוחו של המשלח שכוחו חדור בך... זה דמות דיוקנו של אביו שנראתה ליוסף. אם היית יודע מה כוחו של משה יצחק, שלך ושלך ושלי - היינו בסרט הזה. כולנו היינו שם וגם בנימין שטרם נולד עובר את ההשלמה אצל יוסף.

עברנו את הסרט הזה כולנו, ומשם אנחנו מקבלים כח לעמוד מול עשו על כל סעיפיו, מול חם על כל סעיפיו - שכם, כנען, מצרים.

"ארמי אובד אבי". פרשיות ההכנה שמכינות אותנו לחנוכה הן אלו שמתחילות את ההכנה של בחיר האבות, יעקב, בירידה למצרים, אבל בעיקר אלו שעוברות את זה שכל אחד מאיתנו הבנים, קיבל את כתב השליחות הזה. אם אני לא מצליח לעמוד בו או לא מאמין שאני מסוגל לעמוד בו - אז אני מקבל איזו איגרת כזו שכתוב בה "טרם יקראו ואני אענה. וכנראה שאינו מכירו".

אלה תולדות יעקב - יוסף. כח הלהבה היוספי שלך הוא תוצר של יעקב. יש חנוכה אחרת שעתידין לחנוך אותה והיא תמשיך כל הזמן ועליה רמז הקב"ה למשה שיאמר לאהרן'. זה אותו כח להדליק אור אינסוף שאינו תלוי בכלום. הוא יכול להתקיים והוא מה שמקיים את הכוחות של כולנו. זאת חנוכה.

שהקב"ה יזכה את כולנו להאיר אורות גדולים. שנזכה להכיר את מה ששרנו מאז היינו ילדים - "כל אחד הוא אור קטן וכולנו אור איתן" ועם האור האינסופי הזה נזכה לחנוכה האחרונה, כפי שממשיך הרמב"ן, לחנוכה העתידה שתבוא מהרה עלינו ועל כל ישראל.

והוא מבאר - יוסף במצרים הוא מקור הכח של כל אחד ואחד מאיתנו לעמוד במצרים, לעמוד בעולם הזה. "יוסף הורד מצרימה" - הוא צריך לעבור את אשת פוטיפר, הוא צריך לזכור שהוא נער עברי והוא מתמודד עכשיו בהתמודדות הכי קשה שיכולה להיות. כי מה אומרת לו אשת פוטיפר? - היא אומרת לו 'לבן', היא אומרת לו "כי נכסוף נכספת לבית אביך", היא אומרת לו - "הבנות בנותי והבנים בני", ורש"י מביא שהיא חשבה שהיא פועלת לשם שמיים והיא באמת ראתה באיצטרולוגין שלה שעתידי לצאת ממנה בנים ליוסף (עי' רש"י ל"ט, א'). היא בדיוק כמו לבן. והיא מציעה לו להיות המאהב של האשה מס' אחת במצרים - 'רק תפרק קצת את המצוות, תשבור'. אבל הוא -

... וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְּיָדָהּ וַיֵּנֶס וַיֵּצֵא הַחֹפֶזָה. (ל"ט י"ב)

ובשניה הזו בה הוא מחליט שלא לשוב חזרה ולקחת את הבגד, כי הוא יודע שאם הוא ישוב - הוא יפול איתה וישאר איתה, דווקא שם הוא רואה את דמות דיוקנו של אביו -

באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו בחלון. אמר לו - 'יוסף, עתידין אחיך שיכתבו על אבני אפוד ואתה בניניהם. רצונך שימחה שמך מביניהם ותקרא רועה זונות?' (סוטה ל"ו:)

מה שהוא אמר לו היה בדיוק מה שהוא אמר למלאכים ששלח להיפגש עם עשו -

... כִּי יִפְגַּשְׁךָ עֶשָׂו אָחִי וּשְׂאֵלְךָ לְאֵמֶר לְמִי-אָתָּה וְאָנֹכִי תֹלֵךְ וְלְמִי אֵלֶּה לְפָנֶיךָ. וְאָמַרְתָּ לְעַבְדְּךָ לְיַעֲקֹב... (שם ל"ב, י"ח-י"ט)

'עברי אנכי - וגם את מחוייבת במצוות בני נח ואני מחויב במצוות בני יעקב', היא צועקת כנגדו - 'עברי!', 'ז'יד! מצוות? ברית מילה? - תראו אותו!'

והוא עובר שלב אחרי שלב עד שהוא יעמוד מול פרעה ויגיד -

... בְּלִעְדֵי אֱלֹהִים יַעֲנֶה אֶת-שְׁלוֹם פְּרַעֲוָה. (מ"א, ט"ז)

ועד שהוא ימול את כל מצרים, כפי שמביאים חז"ל ורש"י בעקבותיהם.

צא ולמד מה ביקש לבן הארמי, ויעקב ובניו ירדו מצרים. המסלול הזה הוא המסלול שמכין אותנו לחנוכה. כל אחד מאיתנו היה אצל לבן והצליח לעבור את לבן. זה ספר בראשית, זה "מעשה אבות סימן לבנים". ספר בראשית כולו הוא "מעשה אבות סימן לבנים" - כולל סיפורי השבטים. זה נתינת הכח.

ועל כל פנים ישתדל להכיר את עצמו

אני רוצה לסיים בסיפור קצר. יש באילת יהודי גדול, שליח הרבי, הרב הכט. הוא שליח ובניו שלוחים, אבל גם אבא שלו היה שליח - ר' משה יצחק הכט ז"ל, ואותו שלח הרבי ממש

השיעור מוקדש לרפואת
 מו"ר הרב **חיים מאיר** בן **מילכה** דרוקמן שליט"א
עמרם בן **אירדה** חיה
סמדר בת **חנה**
 להקדשת שיעורים ניתן לפנות בהודעת וואטסאפ
 לעמנואל - 054-7500516